

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Вибіркової освітньої компоненти

Психологія дисонансів особистісного розвитку

Галузь знань	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/licence.pdf
Спеціальність	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/licence.pdf
Предметна спеціальність	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/pr-pred-spec.pdf
Спеціалізація	відповідно до переліку https://zu.edu.ua/offic/pr-pred-spec.pdf
Освітня програма	відповідно до переліку https://eportfolio.zu.edu.ua/op/department/0
Факультет/ННІ	https://eportfolio.zu.edu.ua/op/

Укладач: доктор психологічних наук, доцент Мазяр Олег

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри соціальної та практичної психології
Протокол № 1 від 31 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

ПОРТНИЦЬКА Наталія

ЗМІСТ:

№	Вид заняття	Тема заняття	Стор.
1.	Практичне заняття № 1	Дворівнева психічна суперечність	3
2.	Практичне заняття № 2	Невротичне коло	4
3.	Практичне заняття № 3	Невроз у типології особистостей	6
4.	Практичне заняття № 4	Невроз в історико-психологічній спадщині	7
5.	Практичне заняття № 5	Невротичний континуум	8
6.	Практичне заняття № 6	Психотична дихотомія	9
7.	Практичне заняття № 7	Проміжні зміни	10
8.	Практичне заняття № 8	Бінарна емоція	11
9.	Практичне заняття № 9	Філогенез сигнальної системи	12
10.	Практичне заняття № 10	Структура «зіпсованого» знаку	13
11.	Практичне заняття № 11	Комунікативні трикутники	14
12.	Практичне заняття № 12	Структурна патологія особистості	17

Практичне заняття № 1

Тема заняття: Дворівнева психічна суперечність

План заняття:

Теоретичні питання

1. Феномен психічної суперечності.
2. Два виміри особистісної проблеми.
3. Психічний контрапункт.
4. Невроз як периферійний та центральний феномен.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну або літературну особу, яка демонструє ознаки психічної суперечності на рівні почуттів, думок і поведінки. Необхідно виокремити наявні психічні дихотомії: суперечливі почуття, думки, поведінку.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку психічні суперечності залишаються недоступними для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору. По-перше, сам авторський текст є об'єктивацією дихотомії почуттів, думок і поведінки. З авторського тексту можна наводити приклади суперечностей. По-друге, у класичних творах суперечності представлені завжди більш виразно, ніж у побуті (якщо тільки не йдеться про клінічні випадки). Слід також брати до уваги, що часто суперечності існують на рівні «емоції – думки», «думки – поведінка», «емоції – поведінка».

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Приклади суперечливих емоцій (почуттів).
- Приклади суперечливих думок.
- Приклади суперечливої поведінки.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 2

Тема заняття: Невротичне коло

План заняття:

Теоретичні питання

1. Ареал особистісної проблематики.
2. Основні характеристики неврозу.
3. Позаконцептуальна психотерапія.
4. Методологічні принципи психотерапії.

Практичне завдання

Встановіть концептуальні відмінності психотерапевтичних напрямків різних психологічних шкіл.

Напрямки психотерапії	Предмет	Принципи	Позиція терапевта	Позиція клієнта	Методи
Глибинна					
Поведінкова					
Когнітивна					
Гуманістична					

Встановіть концептуальні відмінності у поглядах на невротичний розлад

Напрямки психотерапії	Центральна дихотомія	Основні чинники загострення	Методологічні шляхи нівелювання
Глибинна			
Поведінкова			
Когнітивна			
Гуманістична			

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Предметом психотерапії є поведінка, когніції, мотивації, емоції, досвід, внутрішні конфлікти.

Принципи психотерапії залежать від концептуальних положень теорії або концепції. Зокрема, якщо глибинна психологія визнає центральним конфлікт між свідомими і несвідомими структурами психіки, то принципи психотерапії полягають у знятті психічної напруги шляхом провокації несвідомого матеріалу, який підлягає аналізу та встановленню над ним психосоціального соціального контролю.

Позиція терапевта може бути наставника; аналітика; спостерігача, який надає підтримку; дослідника тощо.

Позиція клієнта може бути учня, досліджуваного тощо.

У кожного напрямку психотерапії є специфічні методи роботи з клієнтами, які безпосередньо залежать від концептуальних принципів надання психологічної допомоги.

Центральна дихотомія – психічні структури, які містять внутрішній конфлікт, що обумовлює виникнення невротичного розщеплення. Наприклад, у когнітивному напрямку такими можуть бути когніції, що мають суперечливий зміст; у поведінковій психології – зразки поведінки, що мають протилежний зміст.

Основними чинниками загострення суперечностей, які обумовлюють звернення за психологічною допомогою, можуть певні тригери, що актуалізують суперечності дитячого досвіду.

Методологічні шляхи нівелювання невротичного розладу, зокрема, у поведінковій психотерапії такими будуть зразки нової, більш адекватної (адаптивної) поведінки.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Заповнити таблиці, спираючись на словникові статті.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 3

Тема заняття: Невроз у типології особистостей

План заняття:

Теоретичні питання

1. Принципи психічної саморегуляції.
2. Координати типології особистостей.
3. Типи особистостей.
4. Типологічна інверсія.
5. Роздвоєння та подвоєння особистості.
6. Етапи невротизації.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка демонструє ознаки подвоєння особистості на рівні почуттів, думок і поведінки. Необхідно виокремити наявні психічні дихотомії особистісного функціонування, які не становлять внутрішньопсихологічної суперечності.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку особистісне подвоєння залишається недоступним для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору або історичної особи.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 4

Тема заняття: Невроз в історико-психологічній спадщині

План заняття:

Теоретичні питання

1. Психофізична проблема у докризовий період.
2. Пошук первинного психічного елементу.
3. На порозі базової психічної суперечності.
4. У пошуках психічної одиниці.
5. Невдале витіснення.
6. Психічна амбівалентність та однобічність.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 5

Тема заняття: Невротичний континуум

План заняття:

Теоретичні питання

1. Відмінності та спільне невротичних і психотичних розладів.
2. Класифікація психотичних станів.
3. Класифікація невротичних розладів.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка демонструє ознаки психотичного стану на рівні почуттів, думок і поведінки. Встановіть рівень психотичного розладу. Які ознаки вказують на це?

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку особистісне подвоєння залишається недоступним для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору, героя або історичної особи.

Психотичні стани можна класифікувати за рівнем психотизації особи: неклінічний психоз (тотожний невротичному характеру); субклінічний психоз (пограничний стан, психопатія); клінічний психоз (власне психотичний розлад). Це відповідає уявленню про «акцентовану норму», субнорму та патологію. Ключовим аспектом визначення рівня психотизації є зв'язок з об'єктивною дійсністю, ступінь адекватного реагування на зовнішні стимули, коригування власної поведінки.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Визначити рівень психотизації особи.
- Вказати ознаки психотизації на рівні емоцій, думок та поведінки.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 6

Тема заняття: Психотична дихотомія

План заняття:

Теоретичні питання

1. Класифікація психічних розладів за Е. Крепеліном.
2. Класифікація психозів.
3. Класифікація психопатій.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка демонструє ознаки психопатії на рівні почуттів, думок і поведінки. Встановіть психопатичний тип особистості. Які ознаки вказують на це?

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку особистісне подвоєння залишається недоступним для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору, героя або історичної особи.

В академічному розумінні психопатія тотожна характеру, який є недостатньо адаптивним та інтегрованим у соціальне оточення. До психопатій афективного гатунку можна віднести конституційно-депресивний, гіпертимний, циклоїдний, емотивно-лабільний, астенічний та збудливо-епілептоїдний типи; до психопатій когнітивного гатунку – психастенічний, нестійкий, шизоїдний та параноїдальний типи; до психолопатій істеричного гатунку – істеричний тип.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Визначити тип психопатії особи.
- Вказати ознаки психопатії на рівні емоцій, думок та поведінки.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 7

Тема заняття: Проміжні зміни

План заняття:

Теоретичні питання

1. Парадигмальний розрив психологічної науки.
2. Психологічне тлумачення як заміна фізіологічного пояснення психічної активності.
3. Моделювання нервово-психічної діяльності.
4. Принцип домінанти.

Практичне завдання

Опишіть два відмінні патерни поведінки особи/осіб (літературної, історичної, популярної), які можна пояснити суто фізіологічними поняттями та надати інтерпретацію суто психологічними категоріями.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Фізіологічне пояснення поведінки може здійснюватися через встановлення типу нервової системи (сильна/слабка) та швидкості протікання нервових процесів (швидка/інертна), дії безумовних та умовних рефлексів (імпульсивна поведінка, завчена безпорадність, пасивна поведінка), інстинктів (пристрасті, одержимість).

Психологічне тлумачення поведінки може здійснюватися через встановлення домінації певного змісту мотивації, цінностей, принципів, ідеальних образів, дії культурних чинників (звичаї) тощо.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Описати поведінку особи фізіологічними термінами.
- Описати поведінку особи психологічними термінами.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 8

Тема заняття: Бінарна емоція

План заняття:

Теоретичні питання

1. Стан парабіозу у психічному функціонуванні.
2. Динаміка парабіозу.
3. Динаміка ультрапарадоксальної стадії парабіозу.
4. Психофізіологія невротичного розладу.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка демонструє ознаки невротизації на рівні емоцій та формують бінарну емоцію. Змодельуйте динаміку бінарної емоції на всіх етапах парабіозу (включно зі станом парабіозу).

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку особистісне подвоєння залишається недоступним для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору, героя або історичної особи.

В академічному розумінні невротичний стан можна відобразити через парабіоз бінарної емоції (пара нетотожних емоцій, які набувають нерозривної єдності), що включає стадії врівноважувальну, парадоксальну та ультрапарадоксальну. Ультрапарадоксальний стан відбиває суперечність щодо парадоксальної стадії (її фактичне перевертання, інверсія). Однак динаміка ультрапарадоксальної стадії поглиблює та закріплює суперечність бінарної емоції й водночас робить її такою, що піддається рефлексії. Важливо при цьому фіксувати нетотожність емоційного стану при повній психофізіологічній інверсії (перевертанні).

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Встановіть дві базові емоції, які структурно становлять бінар.
- Покажіть динаміку (зміни) емоційного стану на кожному етапі парабіозу.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 9

Тема заняття: Філогенез сигнальної системи

План заняття:

Теоретичні питання

1. Проблема психічного нуля (основи психічного функціонування).
2. Відмінності у поглядах Л.С. Виготського та Ж. Піаже.
3. Старт психічного розвитку.
4. Проблема психічного антагонізму.

Практичне завдання

Наведіть приклад синкретичного мислення дітей і дорослих.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Синкретичність – це здатність пов'язувати (поєднувати) будь-які когнітивні елементи, навіть такі, які становлять очевидну суперечність. У дітей феномен синкретичного мислення представлений більш виразно, що часто-густо відбито у казках, дитячих оповіданнях, фантастичних творах. У дорослих синкретичність мислення є дещо замаскованою та неочевидною, що, зокрема, може бути представлено у ментальних оцінках і цінностях, звичаях, обрядах тощо. Це – узвичаєні суперечності.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Наведіть приклад синкретичної думки.
- Визначте зміст когнітивної суперечності.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Практичне заняття № 10

Тема заняття: Структура «зіпсованого» знаку

План заняття:

Теоретичні питання

1. Єдність та суперечність психічної бінарності.
2. Структурна форма знаку.
3. Третій елемент знаку.
4. Когнітивна формула неврозу.
5. Когнітивна динаміка неврозу.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка має невротичну когніцію. Встановіть зміст всіх чотирьох елементів знаку: А, не-А, В, не-В.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку особистісне подвоєння залишається недоступним для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору, героя або історичної особи.

Елементи знаку назагал можна визначити так. Елемент А можна кваліфікувати як незавершене знання, В – незнання, \bar{A} – інше знання (знання не-А), \bar{B} – інше незнання (незнання області не-В).

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Розробіть квадрат когнітивного абсурду для невротичної когніції.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Тема заняття: Комунікативні трикутники

План заняття:

Теоретичні питання

1. Типологія ситуацій.
2. Соціально-комунікативні контрагенти та їхні характеристики.
3. Соціальний ромб.
4. Великі та малі комунікативні трикутники.
5. Соціодинаміка неврозу.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка перебуває у конфліктних стосунках. Встановіть всіх соціальних контрагентів (побудуйте соціальний ромб); визначте малі та великі комунікативні трикутники.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Не рекомендується аналізувати власну особистість, оскільки у такому випадку особистісне подвоєння залишається недоступним для сприймання. Кращим варіантом є аналіз літературної особи з класичного твору, героя або історичної особи.

Соціальні контрагенти.

Повітряний Змій кваліфікується суб'єктом як небезпечний опонент, однак його небезпека перебільшена. Паперовою змією можна лякати інфантильне, некритичне оточення (Вужів). Натомість ця особа суб'єктом добре контролюється. Рівень свободи поведінки Повітряного Змія суттєво обмежений професійними відносинами (колега, часто підлеглий) або соціальними стосунками (фінансово залежний, несамостійний). Суб'єкт періодично вступає з ним у конфронтацію навіть у ситуації знеохочення, яка становить непринциповий і показовий характер. Мета конфронтації – відобразити життєву або професійну позицію суб'єкта, компенсувати комплекси, самоствердитися, насолодитися владою. Часто-густо Повітряний Змій стає цілом відбувайлом, який не має достатніх ресурсів захищатися.

Повітряний Змій уособлює *поверхневий вияв когнітивного абсурду та емоційної амбівалентності* суб'єкта. Суб'єкт схильний поглиблювати конфронтацію з ним, оскільки той не загрожує йому викриттям абсурду, не здатен розірвати його емоційну амбівалентність. Повітряний Змій лишає суб'єкта у межах когнітивної «2» та бінарних емоцій і «картонною» конфронтацією навіть посилює ці межі. Стеля їхньої комунікації – перша фаза ультрапарадоксального стану, що може виглядати як різка зміна настрою, ситуаційне самодурство тощо. Бурхливість вияву емоцій не відповідає реальній глибині.

Кобра – контрагент, якого суб'єкт несвідомо наслідує: хоче навчитися так само «смертельно кусати». Це один із його психологічних двійників, але з більш акцентованими рисами і соціальним потенціалом. Причина вибору – характерологічні риси Кобри (нарцисизм, егоїзм, агресивність, впертість, нахабство тощо), які дозволяють досягати складних цілей. Ці риси сприймаються як такі, що забезпечують психологічну силу. Але на свідомому рівні суб'єкт дистанціюється від Кобри, щоб уникнути внутрішнього етичного конфлікту. Несвідомо суб'єкт сподівається перевершити Кобру. Їхня конфронтація прихована, інколи заочна, подекуди посередником виступає Повітряний Змій.

Кобра уособлює *глибинний вияв абсурду* суб'єкта. Тому той уникає частої конфронтації, адже вона загрожує викриттям його абсурду. Кобра потенційно виводить суб'єкта на стан «3». Тривіальний рівень комунікації – друга фаза ультрапарадоксальної стадії, екстремальний – третя фаза, що може об'єктивуватися у субдепресивному стані, адиктивній поведінці, соматичному захворюванні тощо.

Удав – це авторитетна для суб'єкта персона, до думки якої той дослухається. З Удавом відсутня навіть прихована конфронтація. Це своєрідний гуру суб'єкта (старший колега, психотерапевт, священник, педагог, справжній друг). Внутрішньо суб'єкт готовий слідувати настановам Удава,

оскільки той видається безпечним («не кусає») і могутнім (вміє «душити» повагою, любов'ю). Удави переконливі і знаходять аргументи, які спроможні спрямувати суб'єкта до некритичних рішень. Суб'єкт перебуває в ілюзії, що ця особа хоче допомогти, підтримати, що, втім, зазвичай збігається з намірами контрагента. Однак по факту контрагент не стільки «обіймає» суб'єкта, скільки «душить» неадекватними порадами і провокаціями.

Удав сприяє *деструктивній поведінковій інверсії* суб'єкта, характер якої тривалий час лишається нерозкритим. Розгортання деструкції стає можливою тому, що дії Удава оцінюються як вияв приязності. Удав може сприяти утворенню стану «3», однак суб'єкт не вбачає небезпеки руйнації абсурду, викриття емоційної амбівалентності. Тривіальний рівень комунікації – поведінкове орієнтування суб'єкта на першій або третій фазі ультрапарадоксальної стадії, коли той приймає рішення щодо змін.

П'явка – найбільш адекватна і конструктивна особа. Цей контрагент перебуває із суб'єктом у конфронтації різного ступеня складності, що останнім неоднозначно сприймається. Тому суб'єкт дистанціюється від П'явки, функція якої полягає у руйнуванні його невротичної поведінки і створенні умов для особистісного розвитку. П'явками частіше стають колеги, родичі, друзі, загалом особи, яких суб'єкт не може ігнорувати.

П'явка сприяє *конструктивній поведінковій інверсії*, що суб'єктом часто оцінюється неадекватно (як прояв заздрості, спроба нашкодити, помститися тощо). П'явка підтримує у суб'єкта стан «3» і провокує на дезабсурдизацію. Суб'єктом така активність сприймається як вияв неприязного ставлення, цілеспрямована акція з нав'язування відчуття «психологічної слабкості», меншовартості. Тривіальний рівень комунікації – суперечка. Її мета – вказати на когнітивні помилки, виявити неадекватність емоційних реакцій і помилковість поведінкової тактики. Це – ситуація доведення другої фази ультрапарадоксальної стадії парабіозу до гальмування.

Вуж відданий, але неширий у взаємодії з суб'єктом, створює і підсилює ілюзію психічної адекватності останнього. Своє соціально-психологічне призначення вбачає у тому, щоби не опинитися в опозиції до суб'єкта, оскільки перебуває з ним в інфантильних відносинах. Підтримує невротичну ситуацію суб'єкта, вважаючи її якщо не адекватною, то такою, яка має право на визнання, справедливість, пошану. Серед Вужів виявляються родичі, молодші колеги, найближчі друзі.

Вуж підтримує *деструктивну поведінкову інверсію* суб'єкта, за що той вдячний, хоча насправді зневажає Вужа за безпринципну позицію. Цей контрагент створює ілюзію стану «2» й оберігає суб'єкта від дезабсурдизації, періодично жертвуючи власними інтересами. Тривіальний рівень комунікації – підтакування, згода, лестоці, визнання правоти, відсутність критики, поцінування. Мета поведінки – обмежити суб'єкта від усвідомлення емоційної неадекватності, усвідомлення когнітивних і поведінкових помилок. Вуж є супутником суб'єкта під час розгортання всіх фаз ультрапарадоксальної стадії парабіозу.

Соціальний ромб

Великі комунікативні трикутники:

- нівелювання неврозу: Кобра – Повітряний Змій – П'явка.
- фундаментальна фрустрація: Кобра – Повітряний Змій – Удав.
- гострий психоз: Кобра – Удав – П'явка.
- невротичне буття: Повітряний Змій – Удав – П'явка.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Визначте зміст Соціального ромбу особи.
- Визначте зміст Великого комунікативного трикутника.
- Визначте зміст Малого комунікативного трикутника.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.
5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Тема заняття: Структурна патологія особистості

План заняття:

Теоретичні питання

1. Субособистість як психологічний кластер.
2. Его та Альтер-Его.
3. Характеристика основних субособистостей.
4. Структурна патологія особистості.
5. Формування Патологічної Субособистості.

Практичне завдання

Оберіть для психологічного аналізу реальну, історичну або літературну особу, яка перебуває у конфліктних стосунках. Проведіть субособистісний аналіз поведінки такої особи. Встановіть змістовні аспекти її Патологічної Субособистості.

Рекомендації до виконання завдань самостійної роботи.

Принципи субособистісного аналізу, які розкривають сутність психічного розвитку особистості.

1. Субособистості Альтер-Его прагнуть до контамінації. Контамінація дозволяє більш гнучко вибирати релевантну форму поведінки. У цьому випадку суб'єкт відчуває внутрішню цілісність, гармонію, конгруентність, ресурсність.

2. Якщо контамінація не зберігається і відбувається витіснення певної субособистості, особистість деформується, стає однобічно розвиненою і нефункціональною. Це призводить до структурної патології, одним із варіантів якої є формування Патологічної Субособистості. Вона не повинна розглядатися як найбільш дезінтегруючий варіант патології. Це невротичний рівень патології, який дозволяє повернутися до повноцінного психічного функціонування.

Патологічна субособистість – це результат невдалої кореспонденції Его та Альтер-Его, що відображається у побудові нової специфічної контамінації субособистостей.

У кореспонденції Его та Альтер-Его формується нова контамінація. Це – неінтегрований життєвий досвід Альтер-Его, в результаті чого нашаровується структурне ущільнення (захисний нарост, шрам). Деконтамінація субособистостей Альтер-Его призводить до втрати цілісності особистості. Подвоєння Альтер-Его стає спробою реабілітуватися, віднайти більш ефективну форму й асимілювати дискретні точки досвіду. При цьому Альтер-Его є повністю деконтамінованим, а повної контамінації набуває Патологічна Субособистість. Втім, останню слід розглядати не з позиції психічної слабкості, а як вияв сили, спробу зберегти й укріпити Альтер-Его через механізм інверсії. Цей механізм лежить в основі *подвоєння особистості*. Тому тривалий час вона лишається неусвідомлюваною, нефіксованою.

Інструкція до виконання практичного завдання:

- Проведений субособистісний аналіз особи.
- Встановлений зміст Патологічної Субособистості особи.

Рекомендована література

1. Мазяр О. В. Абсурдність як фундаментальна властивість сприймання. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки»*. 2019. Вип. 3. С. 30–36.
2. Мазяр О. В. Діагностика особистісної проблеми: емоційна сфера. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 1. С. 36–41.
3. Мазяр О. В. Знак у сигнальній системі людини. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С. 22–26.
4. Мазяр О. В. Особистісний дисонанс: системний аналіз : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2020. 332 с.

5. Мазяр О. В. Соціальний аналіз особистісної проблематики. *Теорія і практика сучасної психології*. 2017. № 2. С. 21–25.

Критерії оцінювання

Основні види робіт:

- відповідь на теоретичне питання оцінюється від 0 до 50 балів;
- виконання практичного завдання оцінюється від 0 до 50/100 балів.

Вид завдання	Рівень виконання	Кількість балів
Відповідь на теоретичне питання	вільне орієнтування у проблемі; відповідь повна; виклад матеріалу послідовний та логічно збудований; наведення прикладів; відсутність значущих помилок	45-50
	незначна опора на конспект; відповідь повна; виклад матеріалу з незначним порушенням послідовності та логічності; наведення прикладів; наявність незначущих помилок	41-44
	значна опора на конспект; відповідь назагал повна; виклад матеріалу з порушеннями послідовності та логічності; труднощі в ілюструванні відповіді прикладами; наявність кількох суттєвих помилок	38-40
	опора на конспект; відповідь неповна, з прогалинами; виклад матеріалу непослідовний; неспроможність проілюструвати відповідь прикладом; наявність суттєвих помилок	33-37
	зачитування конспекту; відповідь неповна, з суттєвими прогалинами; виклад матеріалу непослідовний; неспроможність проілюструвати відповідь прикладом; наявність багатьох суттєвих помилок	31-32
	значущі труднощі у відтворенні відповіді на питання; істотний брак орієнтації у проблемі; неспроможність проілюструвати відповідь прикладом; наявність багатьох суттєвих помилок	18-30
	брак елементарної обізнаності з питанням	1-17
Виконання практичного завдання	завдання виконане повністю; відповідь змістовно розгорнута та коректна; відсутні суттєві помилки	45-50 / 89-100
	завдання виконане повністю; зміст відповіді подекуди недостатньо розгорнутий та містить окремі некоректні формулювання; наявні несуттєві помилки	41-44 / 74-88
	завдання більшою частиною виконане; зміст відповіді подекуди поверхневий, наявні некоректні формулювання та кілька суттєвих помилок	38-40 / 59-73
	завдання виконане частково; зміст відповіді поверхневий, наявні некоректні формулювання та суттєві помилки	33-37 / 44-58
	завдання виконане меншою частиною; зміст відповіді поверхневий, наявні некоректні формулювання та суттєві помилки	31-32 / 29-43
	завдання виконане формально; бракує осмислення зробленого; формулювання некоректні; наявні багато суттєвих помилок	18-30 / 15-28
	завдання має незадовільний рівень виконання; вкрай слабка орієнтація щодо внесення корективів	1-17 / 1-14

Додаткові види роботи:

- участь в обговоренні теоретичних питань та виконаних практичних завдань оцінюється від 0 до 10 балів;
- демонстрація підготовленої презентації до теоретичного питання або практичного завдання оцінюється від 0 до 10 балів.

Критерії оцінювання на практичних заняттях

№ заняття	Види робіт				Σ
	ТП	ПР	ДП*	УО*	
Практичне заняття № 1	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 2	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 3	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 4	100	0	10	10	100
Практичне заняття № 5	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 6	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 7	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 8	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 9	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 10	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 11	50	50	10	10	100
Практичне заняття № 12	50	50	10	10	100

ТП	відповідь на теоретичне питання
ПР	виконання практичного завдання
ДП	демонстрація підготовленої презентації до теоретичного питання або практичного завдання
УО	участь в обговоренні

ДП* та УО* – оцінювання за цими видами роботи є частиною відповіді на теоретичне питання (ТП), тобто може покращувати оцінку. Разом із тим, ДП* та УО* можуть оцінюватися окремо, якщо здобувач не відповідав на окреме теоретичне питання.

Рекомендації до виконання:

Критерії оцінювання відповіді на теоретичне питання:

- рівень вільного володіння теоретичним матеріалом;
- розуміння термінології, яка використовується;
- наведення прикладів побутового та наукового гатунку;

Критерії оцінювання практичних завдань:

- повнота виконаного завдання;
- чіткість та ясність формулювань;
- відсутність плагіату.

Критерії оцінювання презентації:

- відображення найбільш суттєвих аспектів відповіді;
- комфортність сприймання та дотримання гігієнічних вимог.

Критерії оцінювання участі в обговоренні:

- кількість тез;
- обґрунтованість реплік, зауважень, питань та відповідей;
- коректність та компетентність.